

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗ 2020

Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα
διαμενόντων μεταναστών: Πρακτικές και
προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη
Νορβηγία

Εθνική Έκθεση: Ελλάδα

Θεόδωρος Φούσκας
Γεώργιος Κουλιεράκης
Γεράσιμος Καραμπελιάς
Κωνσταντίνος Καζανάς
Andrea De Maio

EPLO
European Public Law
Organization

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗ 2020:3

Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών: Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Εθνική Έκθεση: Ελλάδα

Θεόδωρος Φούσκας
Γεώργιος Κουλιεράκης
Γεράσιμος Καραμπελιάς
Κωνσταντίνος Καζανάς
Andrea De Maio

EPLO
European Public Law
Organization

Η μελέτη εκπονήθηκε από την Ομάδα Έργου του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου (ΕΟΔΔ).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου, Κύριος Ερευνητής και Υπεύθυνος Έρευνας, Γενικός Συντονιστής Πακέτων Εργασίας (WPs)

Θεόδωρος Φούσκας, Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας. Διδάσκει στο Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας και στο Τμήμα Κοινωνικής και Δημόσιας Υγείας, Σχολή Δημόσιας Υγείας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής (ΠΑΔΑ). Έχει διδάξει τα γνωστικά αντικείμενα Κοινωνιολογία της Μετανάστευσης, Μεταναστευτική Πολιτική και Πολιτικές Ένταξης, Κοινωνιολογία της Υγείας και Υγεία Μετακινούμενων Πληθυσμών σε πολλά ακαδημαϊκά ιδρύματα. Έχει δημοσιεύσει εκτενώς σε θέματα μετανάστευσης, επισφαλούς απασχόλησης, μετανάστευσης και δημόσιας υγείας, πρόσβασης των μεταναστών στην υγεία και σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής ένταξης και αποκλεισμού πολιτών τρίτων χωρών, κοινοτικών οργανώσεων μεταναστών, αλληλεγγύης, συμμετοχής μεταναστών σε συνδικαλιστικές οργανώσεις στις κοινωνίες υποδοχής. Από το 2005 έχει συμμετάσχει σε πολλά ερευνητικά προγράμματα για μετανάστες και πρόσφυγες και άλλες ευάλωτες ομάδες.

Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου, Κύριος Ερευνητής και Υπεύθυνος Έρευνας, Γενικός Συντονιστής Πακέτων Εργασίας (WPs). Ως βασικό μέλος της ερευνητικής ομάδας, θα είναι υπεύθυνος για τον γενικό συντονισμό των πακέτων Εργασίας (WPs) τα οποία θα πρέπει να αναπτυχθούν από την ερευνητική ομάδα, για την καταγραφή και ανάλυση της σχετικής βιβλιογραφίας και των δεδομένων που σχετίζονται με τα συγκεκριμένα θέματα της μελέτης. Επίσης, θα επιβλέπει τη σύνταξη του κύριου έργου της μελέτης. Σύνταξε και επεξεργάστηκε τη μελέτη στα ελληνικά, τη μετέφρασε στα αγγλικά, διοργάνωσε και διεξήγαγε τις συνεντεύξεις και ανέλυσε τα ερευνητικά δεδομένα που συλλέχθηκαν.

Κύριος Επιβλέπων Έρευνας, Κύριος Ερευνητής και συν-Συντονιστής των Πακέτων Εργασίας (WPs)

Γεώργιος Κουλιεράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, με αντικείμενο «Ψυχολογία της υγείας στο πλαίσιο της Δημόσιας Υγείας και των υπηρεσιών υγείας», Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας, Σχολή Δημόσιας Υγείας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής (ΠΑΔΑ).

Κύριος Επιβλέπων Έρευνας και συν-Συντονιστής των Πακέτων Εργασίας (ΠΕ) που θα αναπτύξει η ερευνητική ομάδα. Ως κύριο μέλος της ερευνητικής ομάδας θα προχωρήσει στον συντονισμό της καταγραφής και επεξεργασίας της σχετικής βιβλιογραφίας και των στοιχείων που αφορούν στις ειδικότερες θεματικές της μελέτης. Θα επιβλέψει τη συγγραφή επίσης το κύριο έργο της μελέτης.

Κύριος Επιβλέπων Έρευνας, Κύριος Ερευνητής και συν-Συντονιστής των Πακέτων Εργασίας (WPs)

Γεράσιμος Καραμπελιάς, Καθηγητής, με αντικείμενο «Κοινωνία και Θεσμοί στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια», Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Διευθυντής του Εργαστηρίου ΜΕΘΕΞΗ (Μελέτης Μετακίνησης Πληθυσμιακών Ομάδων (Πρόσφυγες, Μετανάστες-Διασπορά), Διαπολιτισμικών Σχέσεων και Ριζοσπαστικοποίησης) του Παντείου Πανεπιστημίου.

Κύριος Επιβλέπων Έρευνας και συν-Συντονιστής των Πακέτων Εργασίας (ΠΕ) που θα αναπτύξει η ερευνητική ομάδα. Ως κύριο μέλος της ερευνητικής ομάδας θα προχωρήσει στον συντονισμό της καταγραφής και επεξεργασίας της σχετικής βιβλιογραφίας και των στοιχείων που αφορούν στις ειδικότερες θεματικές της μελέτης. Θα επιβλέψει τη συγγραφή επίσης το κύριο έργο της μελέτης.

Κύριοι Ερευνητές

Κωνσταντίνος Καζανάς, LL.M, Νομικός με ειδίκευση στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και στο Δίκαιο Μεταναστών και Προσφύγων.

Κύριος Ερευνητής. Συγγραφή στην Ελληνική, μετάφραση στην Αγγλική και ανάλυση δεδομένων, επιμέλεια των κεφαλαίων και διεξαγωγή έρευνας.

Andrea de Maio, Νομικός, Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο Ρώμης Σαπιέντσα (Ιταλία). Αναπληρωτής Διευθυντής Τεχνικής Συνεργασίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου (ΕΟΔΔ).

Κύριος Ερευνητής. Συγγραφή στην Ελληνική, μετάφραση στην Αγγλική και ανάλυση δεδομένων, επιμέλεια των κεφαλαίων και διεξαγωγή έρευνας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οι συγγραφείς θα ήθελαν να ευχαριστήσουν θερμά για τα χρήσιμα σχόλια και τις παρατηρήσεις τους τα Μέλη της Ομάδας Παραλαβής και Αξιολόγησης της Μελέτης (ΟΠΑΜ) του Εθνικού Σημείου Επαφής του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης (ΕΔΜ):

Μιχαήλ Κοσμίδη, Προϊστάμενο Δ/σης Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.

Αλεξάνδρα Απαλοπούλου, Τμήμα Ευρωπαϊκών και Διεθνών Πολιτικών Μετανάστευσης, Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής, Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής, Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Συντονίστρια του ΕΔΜ για την Ελλάδα.

Θεοδώρα Σταθοπούλου, Προϊσταμένη Τμήματος IV, Δ/σης Ατομικών Ρυθμίσεων, Γενικής Δ/σης Εργασιακών Σχέσεων, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Μαρία Αργύρη, υπάλληλος του Τμήματος IV της Δ/σης Ατομικών Ρυθμίσεων, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Βασίλειος Τάχικας, Αστυνόμος Α΄ της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Σταμάτη Άγγελο, Υπαστυνόμο Α΄ της Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Εικόνα εξωφύλλου: <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/04/asylum-img01.sva>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (ΕΔΜ) θεσπίστηκε το 2003, αρχικά ως προπαρασκευαστική δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχοντας σκοπό την παροχή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στα Κράτη-Μέλη αντικειμενικών, αξιόπιστων, συγκρίσιμων, επικαιροποιημένων και ενημερωμένων δεδομένων για τη μετανάστευση και το άσυλο, ώστε να στηριχτεί η χάραξη της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση των οικείων εθνικών πολιτικών στους τομείς αυτούς. Ακολούθως, το Συμβούλιο της ΕΕ, το 2008, με την υπ' αριθ. 381/2008/ΕΚ Απόφαση, ίδρυσε το ΕΔΜ, ως μόνιμη πλέον δομή, η οποία θα λειτουργεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Κρατών-Μελών με σκοπό την επίτευξη των ανωτέρω στόχων.

Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το EMN και τις εργασίες του, μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα www.emn.europa.eu ή στον ελληνικό ιστότοπο <http://emn.immigration.gov.gr>

Στοιχεία επικοινωνίας με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης για την Ελλάδα (ΕΔΜ για την Ελλάδα):

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου
Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής
Γενική Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής
Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής
Τμήμα Ευρωπαϊκών και Διεθνών Πολιτικών Μετανάστευσης

Ευαγγελιστριάς 2
105 63 Αθήνα
Τηλ. 213 136 1278
Email: emn@migration.gov.gr

© 2020, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. Όλα τα δικαιώματα κατοχυρωμένα.
Αυτή η μελέτη πραγματοποιήθηκε με την οικονομική ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης. Τα περιεχόμενα της έρευνας αποτελούν αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα. Σε καμία περίπτωση η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνα για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που εμπεριέχονται από τρίτους.

Περιεχόμενα

Βασικό ενημερωτικό δελτίο	8
Ενότητα 1: Εθνικό νομικό και πολιτικό πλαίσιο	9
Ενότητα 1.1: Κατηγορίες μακρόχρονα παράτυπων μεταναστών σε εθνικό επίπεδο	9
Ενότητα 1.2: Προτεραιότητες και συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο	12
Ενότητα 2: Εθνικές πολιτικές και προσεγγίσεις σχετικά με τους μακροχρόνια μετανάστες που διαμένουν παράτυπα.....	13
Ενότητα 2.1: Δικαιώματα και πρόσβαση στις υπηρεσίες μακροπρόθεσμων παραρτημάτων μεταφορών	13
Ενότητα 2.2: Μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών.....	22
Ενότητα 2.3: Καλές Πρακτικές.....	23
Ενότητα 3: Απαντήσεις για τον τερματισμό της μακροχρόνιας παράτυπης διαμονής.....	24
Ενότητα 3.1. Μέτρα για την προώθηση επιστροφής ή αποθάρρυνσης παράτυπης διαμονής.....	25
Ενότητα 3.2: Νομιμοποίηση διαμονής κυρίως επί μακρόν παρατύπως διαμενόντων μεταναστών.....	26
Ενότητα 3.3: Μέτρα που λήφθηκαν για αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19	27
Ενότητα 4: Προκλήσεις και μελλοντικές δράσεις	28
Ενότητα 5: Συμπεράσματα.....	30
Βιβλιογραφία.....	31

Συντομογραφίες

ΕΔΜ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΝΠ	Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
ΥΤΧ	Πολίτης Τρίτης Χώρας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗ 2020

Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών: Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Εθνική συνεισφορά από την Ελλάδα¹

Δήλωση αποποίησης ευθύνης: Οι παρακάτω πληροφορίες παρέχονται κυρίως για το σκοπό της συνεισφοράς σε μία συνθετική έκθεση για τη μελέτη του ΕΔΜ. Το ΕΣΕ του ΕΔΜ παρέχει πληροφορίες που στο βαθμό που μπορεί να γνωρίζει, είναι ενημερωμένες, αντικειμενικές και αξιόπιστες στο πλαίσιο και τα όρια της μελέτης. Οι πληροφορίες μπορεί να μην προσφέρουν μία ολοκληρωμένη περιγραφή και να μην αντιπροσωπεύουν στο σύνολο της την επίσημη πολιτική του ΕΣΕ ΕΔΜ του Κράτους Μέλους.

Βασικό ενημερωτικό δελτίο

Το βασικό ενημερωτικό δελτίο θα χρησιμεύσει ως σύνοψη της εθνικής συνεισφοράς για την εισαγωγή της μελέτης και την κατάρτιση βασικών γεγονότων και αριθμών από όλες τις ενότητες, με ιδιαίτερη έμφαση σε στοιχεία που θα έχουν σημασία για τους (εθνικούς) φορείς χάραξης πολιτικής. Το βασικό ενημερωτικό δελτίο θα πρέπει να είναι αυτόνομο προϊόν. Προσθέστε οποιεσδήποτε καινοτόμες ή οπτικές παρουσιάσεις που μπορούν να μεταφέρουν στην έκθεση σύνθεσης όσο το δυνατόν περισσότερα γραφήματα και οπτικά στοιχεία.

Η Εθνική Έκθεση για την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Μελέτης 2020:3 του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης (ΕΔΜ). Τα κράτη μέλη έρχονται αντιμέτωπα με την κατάσταση των υπηκόων τρίτων χωρών που δεν πληρούν πλέον ή δεν πληρούσαν ποτέ τους όρους νόμιμης διαμονής, στους οποίους δεν χορηγήθηκε άδεια διαμονής ή που έχουν εξαντλήσει όλες τις νομικές επιλογές κατά της επιβολής της απόφασης επιστροφής τους. Η Οδηγία για την Επιστροφή (Οδηγία 2008/115/ΕΚ) ορίζει την υποχρέωση των κρατών μελών να εκδίδουν απόφαση επιστροφής για υπηκόους τρίτων χωρών όταν διαπιστωθεί ότι δεν είναι δικαιούχοι για νόμιμη παραμονή. Ο γενικός στόχος αυτής της μελέτης είναι να παρέχει μια επισκόπηση των υφιστάμενων πολιτικών και πρακτικών στα κράτη μέλη και τη Νορβηγία αναφορικά με τους υπηκόων τρίτων χωρών που είναι σε μια κατάσταση παρατεταμένης παράνομης διαμονής. Η μελέτη στοχεύει στη διερεύνηση των απαντήσεων και των προσεγγίσεων για τον τερματισμό τέτοιων καταστάσεων τόσο από τις κεντρικές όσο και τις τοπικές αρχές και για τον μετριασμό των κοινωνικών συνεπειών για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Αυτές μπορεί να κυμαίνονται από την παροχή πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες ή υποστήριξη, σε έμμεσα μέτρα για την ενθάρρυνση της ενδεχόμενης επιστροφής στη χώρα καταγωγής τους ή σε άλλες χώρες εκτός ΕΕ, ή επιλογές για την απόκτηση νόμιμου καθεστώτος. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η μελέτη καλύπτει τα κράτη μέλη της ΕΕ και τη Νορβηγία και στοχεύει στα εξής: Να περιγράψει τη νομοθεσία και τις πολιτικές των κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών για τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες. Να εξετάσει τις ισχύουσες πολιτικές και πρακτικές για την παροχή πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες και δικαιώματα σε επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες στο πεδίο της υποχρέωσης των κρατών μελών να καλύπτουν βασικές ανάγκες. Να εξετάσει τις υπάρχουσες πρακτικές στα κράτη μέλη και τη Νορβηγία για να εντοπίσει περιπτώσεις εκμετάλλευσης και κακοποίησης επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών. Να εξερευνήσει μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών εάν και κατά την εφαρμογή πολιτικών που στοχεύουν αυτήν την κατηγορία υπηκόων τρίτων χωρών. Να εξετάσει τις πολιτικές και τις πρακτικές που ισχύουν στα κράτη μέλη και τη Νορβηγία συμπεριλαμβανομένης της επιστροφής και της διαδικασίας χορήγησης άδειας παραμονής, για να τερματίσουν την επί μακρόν παράτυπη διαμονή. Η συνολική εστίαση αυτής της μελέτης είναι στους μακροχρόνια παράτυπους μετανάστες σε μια κατάσταση παρατεταμένης παράνομης διαμονής, δηλαδή:

Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που υπόκεινται σε απόφαση επιστροφής και των οποίων η επιστροφή, παρά την τελική απόφαση επιστροφής, δεν επιβλήθηκε ή αναβλήθηκε για διάφορους νομικούς λόγους (αρχή μη επαναπροώθησης, ιατρικοί ή ανθρωπιστικοί λόγοι) ή πρακτικούς λόγους (π.χ. μη συνεργασία εκ μέρους του ενδιαφερομένου ή της χώρας καταγωγής ή άλλοι διοικητικοί λόγοι), και υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν πληρούν πλέον ή δεν πληρούσαν τους όρους εισόδου και διαμονής στην επικράτεια ενός κράτους (όπως ορίζεται στον Κώδικα Συνόρων Σένγκεν (Κανονισμός ΕΕ 2016/399) ή άλλους όρους εισόδου, διαμονής ή διαμονής σε αυτό το κράτος μέλος της ΕΕ) και δεν εξέδωσε απόφαση επιστροφής επειδή ήταν άγνωστοι στις αρχές.

Η μελέτη θα επικεντρωθεί στη συνεργασία μεταξύ κεντρικών αρχών και δήμων για την εφαρμογή εθνικών πολιτικών για την παράτυπη μετανάστευση, καθώς και η διακριτική ευχέρεια των τοπικών αρχών για την παροχή υπηρεσιών σε υπηκόους τρίτων χωρών. Κατά περίπτωση, θα διερευνηθεί επίσης η συνεργασία μεταξύ δημοτικών αρχών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη στοχεύει να εξετάσει τον τύπο πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες αυτής της ομάδας στόχου. Στοχεύει επίσης στον προσδιορισμό του τύπου των υπηρεσιών που είναι προσβάσιμες σε ένα άτομο χωρίς άδεια διαμονής ή άλλη μορφή άδειας. Η μελέτη καλύπτει την περίοδο από το 2015 έως τον Οκτώβριο του 2020. Η Ενότητα 1 θα χαρτογραφήσει το θεσμικό, νομικό και πολιτικό πλαίσιο για το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών και αποσκοπεί στην παροχή μιας επισκόπησης των κύριων σημείων συζήτησης. Η Ενότητα 2 έχει ως στόχο να παρέχει μια επισκόπηση της εθνικής πολιτικής σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη αντιμετωπίζουν τη μακροπρόθεσμη παράτυπη διαμονή. Η Ενότητα 3, εστιάζει στις πολιτικές και τις ορθές πρακτικές που εφαρμόζονται στην εξεύρωση προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση (και τερματισμού) του ζητήματος των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών. Η Ενότητα 4 αναφέρεται σε προκλήσεις σχετικά και μέτρα πολιτικής σχετικά με τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες. Η Ενότητα 5 θα εξαγάγει συμπεράσματα σχετικά με τις υπάρχουσες πολιτικές, πρακτικές και νομολογία των κρατών μελών σχετικά με τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες.

¹ Αντικαταστήστε το επισημασμένο κείμενο με το όνομα του Κράτους Μέλους σας.

Ενότητα 1: Εθνικό νομικό και πολιτικό πλαίσιο

Αυτή η εισαγωγική ενότητα της συγκεφαλαιωτικής έκθεσης θα χαρτογραφήσει το θεσμικό, νομικό και πολιτικό πλαίσιο σχετικά με το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών και αποσκοπεί στην παροχή μιας επισκόπησης των κύριων σημείων συζήτησης στα κράτη μέλη και τη Νορβηγία.

Οι κύριες ερωτήσεις που αναφέρονται σε αυτήν την ενότητα είναι:

- Σε ποιο βαθμό οι κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές στο κράτος μέλος σας αντιμετωπίζουν το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών;
- Ποια είναι η πολιτική και πολιτική συζήτηση για την κατάσταση των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ομάδας υπηκόων τρίτων χωρών που παρέμειναν σε παρατεταμένη κατάσταση παράτυπης διαμονής; Ποιες πληροφορίες είναι διαθέσιμες για το μέγεθος των (υπο)ομάδων ή κατηγοριών;

Ενότητα 1.1: Κατηγορίες μακρόχρονα παράτυπων μεταναστών σε εθνικό επίπεδο

E1α. Υπάρχει διάκριση μεταξύ «βραχυπρόθεσμων» παράτυπων μεταναστών και «μακροχρόνιων» παράτυπων μεταναστών (όπως ορίζεται στο πεδίο εφαρμογής αυτής της μελέτης) στο κράτος μέλος σας;

- Ναι.
 Όχι

Εάν ναι, εξηγήστε πώς ορίζονται και πού (πολιτική, νομοθεσία ή/και πρακτική):

δ/υ

E1β. Υπάρχουν διαφορετικές κατηγορίες μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών (όπως ορίζονται στο πεδίο αυτής της μελέτης) - που απορρέουν από νόμο ή πρακτική - υπάρχουν στο (Μέλος) κράτος σας;

- Ναι.
 Όχι

E1γ. Εάν ναι στην E1β, είναι αυτές:

- παράτυποι μετανάστες που υπόκεινται σε απόφαση επιστροφής, αλλά η επιστροφή δεν μπορεί να επιβληθεί λόγω νομικών εμποδίων (π.χ. μη επαναπρόωθηση, ιατρικοί ή ανθρωπιστικοί λόγοι κ.λπ.);
- παράτυποι μετανάστες που υπόκεινται σε απόφαση επιστροφής, αλλά η επιστροφή δεν μπορεί να επιβληθεί λόγω πρακτικών εμποδίων (συνεργασία του ενδιαφερομένου, προβλήματα με ταξιδιωτικά έγγραφα κ.λπ.);
- πρώην (απορριφθέντες) αιτούντες διεθνούς προστασίας που διέφυγαν;
- υπήκοοι τρίτων χωρών των οποίων η θεώρηση βραχείας διαμονής, η άδεια διαμονής έληξε ή/και δεν ανανεώθηκε;
- άλλοι παράτυποι μετανάστες που δεν εντοπίστηκαν (ακόμη) από τις εθνικές αρχές μετανάστευσης;
- Άλλοι (π.χ. μακροχρόνιοι παράτυποι μετανάστες με ποινικό μητρώο, εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας) (περιγράψτε στο παρακάτω πλαίσιο);

δ/υ

E1δ. Εάν ναι στην E1β, παράσχετε επίσης, εάν είναι δυνατόν, μια εκτίμηση του αριθμού των ατόμων (για κάθε κατηγορία που προσδιορίζεται στο Q1α, 1β και 1γ, ανάλογα με την περίπτωση) στο κράτος (Μέλος) σας, ετησίως από το 2015.

Αναφέρετε επίσης τη σχετική πηγή τέτοιων εκτιμήσεων και άλλων σχετικών πληροφοριών, εάν υπάρχουν (π.χ. χώρα προέλευσης).

δ/υ

E1ε. Εάν όχι στην E1β, εξηγήστε γιατί δεν συμβαίνει αυτό (στο παρακάτω πλαίσιο)

Το ζήτημα των μακροχρόνιων παρατύπων διαμενόντων μεταναστών δεν προβλέπεται στο ελληνικό δίκαιο.

Ε2. Εάν ένας υπήκοος τρίτης χώρας υπόκειται σε απόφαση επιστροφής, αλλά υπάρχουν νομικά εμπόδια για την επιστροφή (δηλαδή για λόγους μη επαναπροώθησης, ιατρικούς λόγους κ.λπ.), μπορούν να λάβουν:

Σημειώστε όσα ισχύουν στο Κράτος (Μέλος) σας και χρησιμοποιήστε το παρακάτω πλαίσιο για να περιγράψετε εν συντομία την κατάσταση (π.χ. διαδικασία που ακολουθήθηκε, προϋποθέσεις εφαρμογής).

Για παράδειγμα, αναφέρετε εάν η επιλογή που έχει επιλεγεί βασίζεται σε i) μια διοικητική πρακτική (εξηγήστε την πρακτική). ii) νομοθεσία (παρακαλούμε νομοθεσία). iii) νομολογία (αναφέρατε παραπομπή νομολογίας και σύντομη περιλήψη) ή iv) άλλη (π.χ. πολιτική).

Περιγράψτε εν συντομία επίσης αναφέροντας εκτιμήσεις της κλίμακας/αριθμών ετησίως μεταξύ Ιανουαρίου 2015-Οκτωβρίου 2020), εάν υπάρχουν.

Για διευκρινίσεις σχετικά με τις παρακάτω κατηγορίες, ανατρέξτε στην ενότητα 2.

Γραπτή επιβεβαίωση της αναβολής της επιστροφής (εξηγήστε εν συντομία τη διαδικασία, τους παρακάτω όρους):

Οι αστυνομικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με την επιβολή της απόφασης επιστροφής μπορούν, με αιτιολογημένη απόφαση, να αναβάλουν την επιστροφή για εύλογο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης και ειδικότερα: α) τη σωματική ή ψυχική κατάσταση του υπηκόου τρίτης χώρας και (β) τεχνικούς λόγους, όπως έλλειψη μεταφορικών μέσων ή έλλειψη πιθανότητας απομάκρυνσης, λόγω αντικειμενικής αδυναμίας προσδιορισμού της ταυτότητας. Η απόφαση αναβολής της επιστροφής επιδίδεται στον υπήκοο τρίτης χώρας και αποτελεί γραπτή βεβαίωση ότι η απόφαση επιστροφής δεν μπορεί να εκτελεστεί προσωρινά (βεβαίωση αναβολής της επιστροφής). Αυτή η βεβαίωση ισχύει για έξι μήνες και μπορεί να ανανεωθεί μετά από νέα απόφαση σχετικά με την αδυναμία της επιστροφής².

Προσωρινή/ανεκτή διαμονή (παρακαλούμε εξηγήστε εν συντομία τους όρους, διαδικασία αίτησης παρακάτω):

Κατά τη διάρκεια ισχύος της γραπτής βεβαίωσης (αναβολή της επιστροφής), ο κάτοχος έχει προσωρινό δικαίωμα διαμονής στην Ελλάδα και πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να παραμείνει στη διάθεση των αρμοδίων που είναι υπεύθυνοι για την εκτέλεση της απομάκρυνσης και να συνεργαστεί με τους, έτσι ώστε αυτή να καταστεί δυνατή σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Άδεια διαμονής (εξηγήστε εν συντομία τους όρους, τη διαδικασία αίτησης, τη διάρκεια της κατάστασης παρακάτω):

Οι αρμόδιες αρχές κατά περίπτωση μπορούν ανά πάσα στιγμή να χορηγούν ανεξάρτητη άδεια διαμονής για λόγους ανθρωπιστικούς ή άλλης αιτίας σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράτυπα στην Ελλάδα. Σε περίπτωση έκδοσης της παραπάνω άδειας διαμονής, δεν εκδίδεται απόφαση επιστροφής. Εάν η απόφαση επιστροφής έχει ήδη εκδοθεί, τότε ανακαλείται ή αναστέλλεται για περίοδο ίση με την περίοδο ισχύος της παραπάνω άδειας.

Παράταση της θεώρησης βραχείας διαμονής:

δ/υ

Παράταση της προαιρετικής περιόδου αναχώρησης:

Η απόφαση επιστροφής του υπηκόου τρίτης χώρας προβλέπει κατάλληλο χρονικό διάστημα για την οικειοθελή αναχώρησή του, η οποία κυμαίνεται μεταξύ επτά (7) και τριάντα (30) ημερών. Αυτή η περίοδος χορηγείται αυτόματα, χωρίς να απαιτείται αίτηση από τον υπήκοο τρίτης χώρας. Η χορήγηση προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης δεν αποκλείει τη δυνατότητα των υπηκόων τρίτων χωρών να εγκαταλείψουν νωρίτερα την ελληνική επικράτεια. Οι αρχές που είναι αρμόδιες για την έκδοση της απόφασης επιστροφής μπορούν, με αιτιολογημένη απόφαση, να παρατείνουν την προθεσμία οικειοθελούς αναχώρησης για κατάλληλο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα (1) έτος. Προκειμένου να ληφθεί η σχετική απόφαση, λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης, όπως η διάρκεια παραμονής του υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελλάδα, η φοίτηση των τέκνων του/της στο σχολείο και η ύπαρξη άλλων οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών.

Δεν εκδόθηκε απόφαση επιστροφής (για διοικητικούς ή άλλους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της μη επαναπροώθησης):

Σε περιπτώσεις χορήγησης ανεξάρτητης άδειας διαμονής για λόγους ανθρωπιστικούς ή άλλης αιτίας σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράτυπα στην Ελλάδα. Επίσης, σε περίπτωση όπου σε βάρος υπηκόου τρίτης χώρας που έχει καταθέσει εμπρόθεσμα αίτηση χορήγησης ή ανανέωσης άδειας διαμονής με όλα τα απαιτούμενα έγγραφα και έχει λάβει τη βεβαίωση που παρέχεται, δεν είναι δυνατόν να εκδοθεί απόφαση επιστροφής για λόγους παράτυπης διαμονής, έως ότου το αίτημά του/της κριθεί οριστικά. Ομοίως, δεν είναι δυνατόν να εκδοθεί απόφαση επιστροφής για υπήκοο τρίτης χώρας για τον οποίο έχει εκδοθεί προσωρινή διαταγή ή απόφαση αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου για αναστολή της εκτέλεσης διοικητικής πράξης που απορρίπτει αίτηση ή ανανέωση άδειας διαμονής ή ανάκληση άδειας διαμονής σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Άλλο (π.χ. δεν έχει χορηγηθεί άλλη μορφή πιστοποιητικού/ανεκτή άδεια παραμονής/διαμονής):

δ/υ

² <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/06/%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-39072011.pdf>

E3. Εάν ένας υπήκοος τρίτης χώρας υπόκειται σε απόφαση επιστροφής, αλλά υπάρχουν πρακτικά εμπόδια για την επιστροφή (π.χ. έλλειψη μέσων μεταφοράς, έλλειψη ταυτότητας ή ταξιδιωτικά έγγραφα, έλλειψη συνεργασίας του υπηκόου τρίτης χώρας, διαφυγής κ.λπ.), μπορεί παραλαμβάνουν:

Σημειώστε όλα ισχύουν στην Πολιτεία σας (Μέλος) και χρησιμοποιήστε το παρακάτω πλαίσιο για να περιγράψετε εν συντομία την κατάσταση (π.χ. διαδικασία που ακολουθήθηκε, προϋποθέσεις εφαρμογής).

Για παράδειγμα, αναφέρετε εάν η επιλογή που έχει επιλεγεί βασίζεται σε i) μια διοικητική πρακτική (εξηγήστε την πρακτική). ii) νομοθεσία (παρακαλούμε νομοθεσία). iii) νομολογία (αναφέρατε παραπομπή νομολογίας και σύντομη περιήληψη) ή iv) άλλη (π.χ. πολιτική).

Περιγράψτε εν συντομία επίσης υποδεικνύοντας εκτιμήσεις της κλίμακας/αριθμών ετησίως που παρέχονται για τα έτη 2015-Οκτώβριος 2020), εάν υπάρχουν.

Για διευκρινίσεις σχετικά με τις παρακάτω κατηγορίες, ανατρέξτε στην ενότητα 2.

Γραπτή επιβεβαίωση της αναβολής της επιστροφής (εξηγήστε εν συντομία τη διαδικασία, τους παρακάτω όρους):

Οι αστυνομικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με την επιβολή της απόφασης επιστροφής μπορούν, με αιτιολογημένη απόφαση, να αναβάλουν την επιστροφή για εύλογο χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης και ειδικότερα: α) τη σωματική ή ψυχική κατάσταση του υπηκόου τρίτης χώρας και (β) τεχνικούς λόγους, όπως έλλειψη μεταφορικών μέσων ή έλλειψη πιθανότητας απομάκρυνσης, λόγω αντικειμενικής αδυναμίας προσδιορισμού της ταυτότητας. Η απόφαση αναβολής της επιστροφής επιδίδεται στον υπήκοο τρίτης χώρας και αποτελεί γραπτή βεβαίωση ότι η απόφαση επιστροφής δεν μπορεί να εκτελεστεί προσωρινά (βεβαίωση αναβολής της επιστροφής). Αυτή η βεβαίωση ισχύει για έξι μήνες και μπορεί να ανανεωθεί μετά από νέα απόφαση σχετικά με την αδυναμία της επιστροφής³.

Προσωρινή/ανεκτή διαμονή (εξηγήστε εν συντομία τους όρους, τη διαδικασία αίτησης):

Κατά τη διάρκεια ισχύος της γραπτής βεβαίωσης (αναβολή της επιστροφής), ο κάτοχος έχει προσωρινό δικαίωμα διαμονής στην Ελλάδα και πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να παραμείνει στη διάθεση των αρμοδίων που είναι υπεύθυνοι για την εκτέλεση της απομάκρυνσης και να συνεργαστεί με τους, έτσι ώστε αυτή να καταστεί δυνατή σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Άδεια διαμονής (εξηγήστε εν συντομία τους όρους, τη διαδικασία αίτησης, τη διάρκεια της κατάστασης παρακάτω):

Οι αρμόδιες αρχές κατά περίπτωση μπορούν ανά πάσα στιγμή να χορηγούν ανεξάρτητη άδεια διαμονής για λόγους ανθρωπιστικούς ή άλλης αιτίας σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράτυπα στην Ελλάδα. Σε περίπτωση έκδοσης της παραπάνω άδειας διαμονής, δεν εκδίδεται απόφαση επιστροφής. Εάν η απόφαση επιστροφής έχει ήδη εκδοθεί, τότε ανακαλείται ή αναστέλλεται για περίοδο ίση με την περίοδο ισχύος της παραπάνω άδειας.

Παράταση της θεώρησης βραχείας διαμονής

δ/υ

Δεν εκδόθηκε απόφαση επιστροφής (για διοικητικούς ή άλλους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της μη επαναπροώθησης)

Σε περιπτώσεις χορήγησης ανεξάρτητης άδειας διαμονής για λόγους ανθρωπιστικούς ή άλλης αιτίας σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράτυπα στην Ελλάδα. Επίσης, σε περίπτωση σε βάρος υπηκόου τρίτης χώρας που έχει καταθέσει εμπρόθεσμα αίτηση χορήγησης ή ανανέωσης άδειας διαμονής με όλα τα απαιτούμενα έγγραφα και έχει λάβει τη βεβαίωση που παρέχεται, δεν είναι δυνατόν να εκδοθεί απόφαση επιστροφής για λόγους παράτυπης διαμονής, έως ότου το αίτημά του κριθεί οριστικά. Ομοίως, δεν είναι δυνατόν να εκδοθεί απόφαση επιστροφής για υπήκοο τρίτης χώρας για τον οποίο έχει εκδοθεί προσωρινή διαταγή ή απόφαση αρμόδιου διοικητικού δικαστηρίου για αναστολή της εκτέλεσης διοικητικής πράξης που απορρίπτει αίτηση ή ανανέωση άδειας διαμονής ή ανάκληση άδειας διαμονής σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Επίσης, η απομάκρυνση υπηκόου τρίτης χώρας που βρίσκεται σε διαδικασία επιστροφής αναβάλλεται υποχρεωτικά σε περιπτώσεις όπου α) παραβιάζεται η αρχή της μη επαναπροώθησης ή β) έχει ανασταλεί μετά από σχετική ένσταση.

Άλλο (π.χ. δεν έχει χορηγηθεί άλλη μορφή πιστοποιητικού/ανεκτική παραμονή/άδεια παραμονής /χορήγηση άδειας διαμονής)

δ/υ

³ <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2020/06/%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-39072011.pdf>

Ενότητα 1.2: Προτεραιότητες και συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο

E4α. Το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικής ή νομοθετικής συζήτησης (δηλαδή συζητήσεων) στο (Μέλος) κράτος σας από το 2015;

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, (i) για ποιο θέμα ήταν η συζήτηση και (ii) πώς εξελίχθηκε η συζήτηση από το 2015 (περιλαμβάνονται συζητήσεις σχετικά με τον COVID-19);

Δώστε μια σύντομη εξήγηση για την κύρια εστίαση (δηλαδή τις κύριες πτυχές που συζητήθηκαν) και την εξέλιξη από το 2015. Αναφέρετε τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη. Δώστε ποιοτικά στοιχεία για να υποστηρίξετε την απάντησή σας (π.χ. εθνικές κοινοβουλευτικές συζητήσεις, στρατηγικές, άλλα έγγραφα πολιτικής).

δ/υ

E5α. Το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών έχει τεθεί σε θεσμική συζήτηση μεταξύ τοπικών (δημοτικών, περιφερειακών, ομοσπονδιακών) και κεντρικών αρχών, στο (Μέλος) κράτος σας από το 2015;

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, αναφέρετε τους κύριους ενδιαφερόμενους που εμπλέκονται στην απάντησή σας και τα ποιοτικά αποδεικτικά στοιχεία (π.χ. δημόσιες συζητήσεις, έγγραφα πολιτικής).

δ/υ

E5β. Εάν ναι στην E5α, (i) για ποιο λόγο συζητήθηκε και (ii) πώς εξελίχθηκε από το 2015;

Δώστε μια σύντομη εξήγηση για την κύρια εστίαση (δηλαδή τις κύριες πτυχές που συζητήθηκαν) και την εξέλιξη από το 2015

δ/υ

E6. Εάν ναι στην E4α και/ή στην E5α, η συζήτηση επηρέασε την πολιτική ή τα νομοθετικά μέτρα (π.χ. εθνικές στρατηγικές ή σχέδια, νομοθετικό πλαίσιο κ.λπ.);

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, αναφέρετε τα μέτρα πολιτικής ή τα νομοθετικά μέτρα που εγκρίθηκαν:

δ/υ

E7α. Το ζήτημα των μακροχρόνιων παράτυπων μεταναστών έχει τεθεί σε δημόσια συζήτηση (δηλαδή μέσα μαζικής ενημέρωσης/ΜΚΟ) στο (Μέλος) κράτος σας από το 2015;

- Ναι
 Όχι

E7β. Εάν ναι στο Q7α, (i) παρακαλώ αναφέρετε τους κύριους ενδιαφερόμενους (ii) τις κύριες συνθήκες της συζήτησης και (iii) εάν υπήρξε κάποια αλλαγή στη συζήτηση από το 2015;

Δώστε μια σύντομη εξήγηση για την κύρια εστίαση (δηλαδή τις κύριες πτυχές που συζητήθηκαν) και την εξέλιξη από το 2015.

Δώστε ποιοτικά αποδεικτικά στοιχεία για να υποστηρίξετε την απάντησή σας (π.χ. αξιόπιστες αναφορές μέσων, δηλώσεις ή αναφορές ΜΚΟ/οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών ή διεθνών οργανισμών (ΔΟ), ερευνητικές μελέτες, επίσημες έρευνες, βαρόμετρα, άλλα έγγραφα πολιτικής).

δ/υ

E8. Το ζήτημα των μακροχρόνιων παρατύπων διαμενόντων μεταναστών έχει αποτελέσει αντικείμενο πολιτικής ή δημόσιας συζήτησης στο (Μέλος) κράτος σας, συγκεκριμένα σε σχέση με τα μέτρα που ελήφθησαν για τις απαντήσεις στον COVID-19 και τις επιπτώσεις τους;

δ/υ

E9. Υπάρχουν προγραμματισμένες αλλαγές στη νομοθεσία/πολιτική/πρακτική σχετικά με τους μακροχρόνιους παράτυπους μετανάστες στο (Μέλος) Κράτος σας;

- Ναι, υπάρχουν προγραμματισμένες αλλαγές στο νόμο. Εξηγήστε παρακάτω:
 Ναι, υπάρχουν προγραμματισμένες αλλαγές στην πολιτική. Εξηγήστε παρακάτω:
 Ναι, υπάρχουν προγραμματισμένες αλλαγές στην πρακτική. Εξηγήστε παρακάτω:
 Όχι.

δ/υ

Ενότητα 2: Εθνικές πολιτικές και προσεγγίσεις σχετικά με τους μακροχρόνια μετανάστες που διαμένουν παράτυπα

Αυτή η ενότητα στοχεύει στην παροχή μιας γενικής επισκόπησης της εθνικής πολιτικής στα κράτη μέλη και τη Νορβηγία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη αντιμετωπίζουν τη μακροπρόθεσμη παρατυπία. Θα εξετάσει τις ακόλουθες ερευνητικές ερωτήσεις:

- Σε ποια δικαιώματα και δημόσιες υπηρεσίες παρέχεται πρόσβαση στους μετανάστες μακροχρόνιας παράτυπης παραμονής;
- Ποιος είναι ο ρόλος των κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών στην αντιμετώπιση αυτής της ομάδας μεταναστών;
- Σε ποιο βαθμό εμπλέκονται περιφερειακές και τοπικές αρχές και συνεργάζονται με την κεντρική κυβέρνηση;
- Ποιος είναι ο ρόλος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών ή άλλων οντοτήτων όσον αφορά την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες για μακροχρόνια παράτυπα διαμένοντες μετανάστες;
- Ποια μέτρα (π.χ. πολιτικές, πρακτικά εργαλεία, καθοδήγηση) εφαρμόστηκαν σχετικά με την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες για μακροχρόνια παρατυπώς διαμένοντες μετανάστες;
- Δημοσιεύτηκαν μελέτες ή έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων;

Ενότητα 2.1: Δικαιώματα και πρόσβαση στις υπηρεσίες μακροπρόθεσμων παραρτημάτων μεταφορών

Αυτή η ενότητα αποσκοπεί στην κατανόηση των δικαιωμάτων και των υπηρεσιών που έχουν πρόσβαση οι μακροχρόνιοι παράτυποι μετανάστες, τους οποίους οι κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν στην παροχή υπηρεσιών, καθώς και ο ρόλος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

E10. Ποιες υπηρεσίες είναι προσβάσιμες στους μακροχρόνιους παράτυπους μετανάστες στους οποίους δόθηκε απόφαση επιστροφής, αλλά η επιστροφή δεν μπορεί να εφαρμοστεί για νομικά ή πρακτικά εμπόδια;

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα για κάθε τύπο ή εξουσιοδότηση διαμονής ή καταστάσεις που αναφέρονται στο E2 και E3 (δηλ. Γραπτή επιβεβαίωση αναβολής της επιστροφής, προσωρινής ή ανεκτής διαμονής, άδεια διαμονής, μόνο απόφαση επιστροφής).

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα για κάθε σχετική κατάσταση. Εάν δύο ή περισσότεροι τύποι αδειών παραμονής παρέχουν την ίδια πρόσβαση σε υπηρεσίες, συμπληρώστε τον πίνακα μόνο μία φορά.

Πίνακας 1: Δικαιώματα και υπηρεσίες που διατίθενται σε μακροχρόνια παράτυπα διαμένοντες μετανάστες στους οποίους έχει εκδοθεί απόφαση επιστροφής				
Τύπος διαμονής ή κατάσταση όπως προσδιορίζεται στο E2 και/ή E3: [_____]				
Τύπος υπηρεσίας	Παρεχόμενη υπηρεσία; (Ναι/Όχι)	Είναι υποχρεωτική ή διακριτική η παροχή υπηρεσία;⁴	Σύντομη περιγραφή Λάβετε υπόψη ότι για κάθε τύπο υπηρεσιών οι μακροχρόνιοι παράτυποι μετανάστες έχουν δικαίωμα ή έχουν πρόσβαση:: i. Μήπως αυτή η πρόσβαση απορρέει από την εθνική νομοθεσία ή πρακτική; Προέρχεται από τοπικούς (περιφερειακούς, δημοτικούς) κανόνες ή πρακτικές; ii. Ποιες αρχές είναι αρμόδιες να παρέχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες; Αναφέρετε εάν η πρόσβαση παρέχεται από άλλους φορείς (ΜΚΟ, φιλανθρωπικά ιδρύματα, ιδιωτικούς φορείς κ.λπ.) ως φορείς παροχής υπηρεσιών εκ μέρους των εθνικών ή τοπικών αρχών;	Αξιολογήστε και εξηγήστε εν συντομία εάν τα δικαιώματα και η πρόσβαση σε υπηρεσίες είναι πιο περιορισμένα, ίδια ή πιο ευνοϊκά από αυτά των νόμιμων μεταναστών ή υπηκόων;
Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐				
Κατάλυμα <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-
Ειδικές εγκαταστάσεις διαμονής (δηλαδή καταφύγιο για θύματα βίας, παιδιά κ.λπ.) <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-
Άλλες μορφές διαμονής ή καταφυγίου ή εξειδικευμένο κέντρο	Όχι	-	-	-
Φροντίδα υγείας				
Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐				
Υγειονομική περιθαλψη έκτακτης ανάγκης <i>Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε, καθώς αυτή η έννοια μπορεί να γίνει κατανοητή με μεγάλο ή περιοριστικό τρόπο</i>	Ναι	-	Με τον Ν. 4368/2016 και την ΚΥΑ Α3(γ)/ ΓΠ/οικ. 25132/4.4.2016, παρέχεται το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης σε όλες τις δομές δημόσιας υγείας για την παροχή νοσηλευτικής και ιατρικής περίθαλψης σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες στο Δημόσιο Σύστημα και τις παροχές Υγείας, μεταξύ των οποίων σε πολίτες τρίτων χωρών, κάτοχοι γραπτής βεβαίωσης απόφασης αναβολής απομάκρυνσης κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 24 του Ν. 3907/2011 (Α'7).	-

⁴ Για παράδειγμα, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να προσπελαστεί μια υπηρεσία, αλλά το κόστος πρέπει να καλύπτεται από το άτομο και όχι από το κράτος/εθνικές αρχές.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Βασική ιατρική περίθαλψη Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά	Όχι	-	-	-
Εξειδικευμένη φροντίδα Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά	Όχι	-	-	-
Άλλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά	Όχι	-	-	-
Κοινωνική βοήθεια				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Οι μετανάστες μακράς διαρκείας που παραμένουν παράτυπα δικαιούνται κοινωνικών παροχών;⁵ <i>Εάν ναι, περιγράψτε εν συντομία ποια είναι αυτά τα οφέλη</i>	Όχι	-	-	-
Απασχόληση				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Υπάρχουν περιστάσεις στα Κράτη Μέλη σας όπου οι μετανάστες μακράς διαρκείας που παραμένουν παράτυπα δικαιούνται πρόσβαση στην αγορά εργασίας; <i>Εάν ναι, περιγράψτε τυχόν ειδικούς όρους που σχετίζονται με την απασχόλησή τους.</i>	Ναι	-	Με βάση το άρθρο 13Α του Ν. 4251/2014 (Α' 80), μπορεί ο εργοδότης να υποβάλει στην αρμόδια υπηρεσία αίτηση για την κατ' εξαίρεση απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι στερούνται τίτλου διαμονής στη χώρα, προκειμένου για την αντιμετώπιση επειγουσών αναγκών της αγροτικής εκμετάλλευσης. Για το λόγο αυτό εκδίδεται βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης και άδεια εργασίας για 6 μήνες. Η εργασία μπορεί να παρασχεθεί μόνο στον αγροτικό τομέα (γεωργία, δασοκομία, κτηνοτροφία).	-

⁵ Εξετάστε τον ορισμό των «βασικών παροχών» όπως περιλαμβάνεται στις Οδηγίες για τα Προσόντα και τους κατοίκους επί μακρόν διαμένοντες, ο οποίος θεωρείται ότι καλύπτει - τουλάχιστον το εισόδημα, τη βοήθεια σε περίπτωση ασθένειας ή εγκυμοσύνης και τη γονική βοήθεια.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμέτωπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Εκπαίδευση				Λιγότερο ☐ Ίδιο ☒ Περισσότερο ☐
Τα παιδιά (μακροχρόνια παράτυποι μετανάστες) έχουν πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση; Εάν ναι, περιγράψτε σύντομα την πρόσβαση.	Ναι	Υποχρεωτική	Α) Όλοι οι ανήλικοι που διαμένουν στη χώρα, ανεξαρτήτως καθεστώτος παραμονής, έχουν δικαίωμα εγγραφής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ανήλικος ο οποίος πρόκειται να ενηλικιωθεί κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, δεν μπορεί καθ'οιονδήποτε τρόπο να αποκλειστεί εξ αυτού του γεγονότος από την πρόσβαση και εγγραφή στη φοίτηση. Β) Τα θέματα εγγραφής και φοίτησης αλλοδαπών στην εκπαίδευση ανήκουν πρωτίστως στην ειδική αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο εφαρμόζει τις κείμενες διατάξεις, παρέχοντας τις απαραίτητες οδηγίες και εγκυκλίους προς τις υπηρεσίες του και τις εκπαιδευτικές μονάδες. Γ) Η απαγόρευση περί εισόδου και παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια δεν αφορά την παροχή υπηρεσιών σε ανήλικους μετανάστες με σκοπό την άσκηση του θεμελιωδούς ατομικού δικαιώματος στην εκπαίδευση, που κατοχυρώνεται από την υπερνομοθετικής ισχύος διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (αρ. 28, Ν. 2101/1992).	-
Οι ενήλικες μακροχρόνια παράτυπα διαμένοντες μετανάστες δικαιούνται να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή/και επαγγελματική κατάρτιση; Εάν ναι, ποιοι τύποι εκπαίδευσης και υπό ποιες προϋποθέσεις;	Όχι	-	-	-
Νομική συνδρομή ή αρωγή				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Οι μακροχρόνια παράτυποι μετανάστες έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες νομικής συνδρομής ή βοήθειας; Εάν ναι, απαριθμήστε σύντομα και εξηγήστε	Όχι	-	-	-
Άλλα;				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Υπάρχουν άλλα δικαιώματα που αναφέρονται εδώ; Περιγράψτε	Όχι	-	-	-

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

E11. Ποιες υπηρεσίες είναι προσβάσιμες σε άλλους μακροχρόνιους παράτυπους μετανάστες στους οποίους δεν δόθηκε απόφαση επιστροφής και παρέμειναν άγνωστοι στις αρχές μετανάστευσης (δείτε την απάντηση σε E1)?

Πίνακας 2: Υπηρεσίες διαθέσιμες σε μετανάστες μακράς διαρκείας παράτυπα διαμένοντες που ήταν άγνωστοι στις αρχές μετανάστευσης (π.χ. υπέρμετρη διαμονή, παράτυπη είσοδος)				
Τύπος διαμονής ή κατάσταση όπως προσδιορίζεται στην E2 ή/και στην E3: [_____]				
Τύπος υπηρεσίας	Παρεχόμενη υπηρεσία; (Ναι/Όχι)	Είναι υποχρεωτική ή διακριτική η παροχή υπηρεσίας;⁶	Σύντομη περιγραφή Λάβετε υπόψη ότι για κάθε τύπο υπηρεσιών οι μακροχρόνιοι παράτυποι μετανάστες δικαιούνται ή έχουν πρόσβαση σε: i. Μήπως αυτή η πρόσβαση απορρέει από την εθνική νομοθεσία ή πρακτική; Προέρχεται από τοπικούς (περιφερειακούς, δημοτικούς) κανόνες ή πρακτικές; ii. οιες αρχές είναι αρμόδιες να παρέχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες; Αναφέρετε εάν η πρόσβαση παρέχεται από άλλους φορείς (ΜΚΟ, φιλανθρωπικά ιδρύματα, ιδιωτικούς φορείς κ.λπ.) ως φορείς παροχής υπηρεσιών εκ μέρους των εθνικών ή τοπικών αρχών;	Αξιολογήστε και εξηγήστε εν συντομία εάν τα δικαιώματα και η πρόσβαση σε υπηρεσίες είναι πιο περιορισμένα, ίδια ή πιο ευνοϊκά από αυτά των νόμιμων μεταναστών ή γων υπηκόων;
Κατάλυμα				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Κατάλυμα <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-
Ειδικές εγκαταστάσεις διαμονής (δηλαδή καταφύγιο για θύματα βίας, παιδιά κ.λπ.) <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-
Άλλες μορφές διαμονής ή καταφυγίου ή εξειδικευμένο κέντρο	Όχι	-	-	-
Φροντίδα υγείας				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Υγειονομική περίθαλψη έκτακτης ανάγκης <i>Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε, καθώς αυτή η έννοια μπορεί να γίνει κατανοητή με μεγάλο ή περιοριστικό τρόπο</i>	Ναι	-	Με τον Ν. 4368/2016 και την ΚΥΑ Α3(γ)/ ΓΠ/οικ. 25132/4.4.2016, παρέχεται το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης σε όλες τις δομές δημόσιας υγείας για την παροχή νοσηλευτικής και ιατρικής περίθαλψης σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες στο Δημόσιο Σύστημα και τις παροχές Υγείας, μεταξύ των οποίων σε πολίτες τρίτων χωρών, άτοχοι γραπτής βεβαίωσης απόφασης αναβολής απομάκρυνσης κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 24 του Ν. 3907/2011 (Α'7).	-
Βασική ιατρική περίθαλψη <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-
Εξειδικευμένη φροντίδα <i>Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά</i>	Όχι	-	-	-

⁶ Για παράδειγμα, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να προσπελαστεί μια υπηρεσία, αλλά το κόστος πρέπει να καλύπτεται από το άτομο και όχι από το κράτος/τις εθνικές αρχές.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Άλλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης Εάν ναι, περιγράψτε συνοπτικά	Όχι	-	-	-
Κοινωνική βοήθεια				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Οι μακροχρόνια παράτυπα διαμένοντες μετανάστες έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν κοινωνικές παροχές ⁷ Εάν ναι, περιγράψτε εν συντομία ποια είναι αυτά τα οφέλη	Όχι	-	-	-
Απασχόληση				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Υπάρχουν περιστάσεις στα κράτη μέλη σας όπου οι μετανάστες μακράς διαρκείας που παραμένουν παράτυπα δικαιούνται πρόσβαση στην αγορά εργασίας; Εάν ναι, περιγράψτε τυχόν ειδικούς όρους που σχετίζονται με την απασχόλησή τους.	Ναι	-	Με βάση το άρθρο 13Α του Ν. 4251/2014 (Α'80), μπορεί ο εργοδότης να υποβάλει στην αρμόδια υπηρεσία αίτηση για την κατ' εξαίρεση απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών, οι οποίοι στερούνται τίτλου διαμονής στη χώρα, προκειμένου για την αντιμετώπιση επειγουσών αναγκών της αγροτικής εκμετάλλευσης. Για το λόγο αυτό εκδίδεται βεβαίωση αναβολής απομάκρυνσης και άδεια εργασίας για 6 μήνες. Η εργασία μπορεί να παρασχεθεί μόνο στον αγροτικό τομέα (γεωργία, δασοκομία, κτηνοτροφία).	-
Εκπαίδευση				Λιγότερο ☐ Ίδιο ☒ Περισσότερο ☐
Τα παιδιά (μακροχρόνια παράτυποι μετανάστες) έχουν πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση; Εάν ναι, περιγράψτε σύντομα την πρόσβαση.	Ναι	Υποχρεωτική	Α) Όλοι οι ανήλικοι που διαμένουν στη χώρα, ανεξαρτήτως καθεστώτος παραμονής, έχουν δικαίωμα εγγραφής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ανήλικος ο οποίος πρόκειται να ενηλικιωθεί κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, δεν μπορεί καθ' οιονδήποτε τρόπο να αποκλειστεί εξ αυτού του γεγονότος από την πρόσβαση και εγγραφή στη φοίτηση. Β) Τα θέματα εγγραφής και φοίτησης αλλοδαπών στην εκπαίδευση ανήκουν πρωτίστως στην ειδική αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο εφαρμόζει τις κείμενες διατάξεις, παρέχοντας τις απαραίτητες οδηγίες και εγκυκλίους προς τις υπηρεσίες του και τις εκπαιδευτικές μονάδες. Γ) Η απαγόρευση περί εισόδου και παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια δεν αφορά την παροχή υπηρεσιών σε ανήλικους μετανάστες με σκοπό την άσκηση του θεμελιωδούς ατομικού δικαιώματος στην εκπαίδευση, που κατοχυρώνεται από την υπερνομοθετικής ισχύος διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (αρ. 28, Ν. 2101/19992).	-

⁷ Εξετάστε τον ορισμό των «βασικών παροχών» όπως περιλαμβάνεται στις οδηγίες για τα προσόντα και τους κατοίκους μακράς διαρκείας, ο οποίος θεωρείται ότι καλύπτει - τουλάχιστον το εισόδημα, τη βοήθεια σε περίπτωση ασθένειας ή εγκυμοσύνης και τη γονική βοήθεια.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ • ΜΕΛΕΤΗ 2020:3
Αντιμετώπιση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών:
Πρακτικές και προκλήσεις στα Κράτη Μέλη της ΕΕ και στη Νορβηγία

Οι ενήλικες μετανάστες μακράς διάρκειάς που παραμένουν παράτυπα δικαιούνται να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή/και επαγγελματική κατάρτιση; Εάν ναι, ποιοι τύποι εκπαίδευσης και υπό ποιες προϋποθέσεις;	Όχι	-	-	-
Νομική συνδρομή ή αρωγή				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Οι μακροχρόνια παράτυποι μετανάστες έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες νομικής συνδρομής ή βοήθειας; Εάν ναι, απεριθμήστε σύντομα και εξηγήστε	Όχι	-	-	-
Άλλα;				Λιγότερο ☒ Ίδιο ☐ Περισσότερο ☐
Υπάρχουν άλλα δικαιώματα που αναφέρονται εδώ; Περιγράψτε	Όχι	-	-	-

E12. Πρέπει οι αρχές (σε κεντρικό ή τοπικό επίπεδο) να ελέγχουν το μεταναστευτικό καθεστώς (ή την έλλειψη αυτού) πριν από την παροχή πρόσβασης σε μια υπηρεσία (π.χ. στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση) ή υπάρχει «ένα τείχος προστασίας» που επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα άτομα να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες χωρίς να φοβούνται ότι συλληφθούν;

δ/υ

E13. Είναι υποχρεωτική η συνεργασία για την επιστροφή στη χώρα προέλευσης εάν παρέχεται μία από τις υπηρεσίες (σύμφωνα με την E10 και E11) στον επί μακρόν διαμένοντα παράτυπο μετανάστη;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, εξηγήστε τις ισχύουσες διαδικασίες και τον τρόπο διεξαγωγή τους.

δ/υ

E14. Υπάρχουν συγκεκριμένα έργα ή/και (ad-hoc) προγράμματα που εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο (από δήμους, περιφέρειες κ.λπ.) στο κράτος (Μέλος) σας που στοχεύει συγκεκριμένα την πρόσβαση σε υπηρεσίες για τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, Παρακαλείσθε να δώσετε παραδείγματα (π.χ. ποιοι ενδιαφερόμενοι εμπλέκονται στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και τα αποτελέσματα των έργων ή προγραμμάτων, τυχόν αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα έργα ή τα προγράμματα και τυχόν βασικά διδακτικά σημεία μάθησης που προσδιορίστηκαν)

δ/υ

E15α. Με εξαίρεση τους οργανισμούς που ενεργούν ως πάροχοι υπηρεσιών για τις δημόσιες αρχές (E10 και E11), εμπλέκονται άλλες οντότητες ή οργανισμοί (π.χ. ΜΚΟ, φιλανθρωπικά ιδρύματα, άλλα πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου) στην παροχή ή τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες για τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, διευκρινίστε ποιες οντότητες, σε τι είδους συμμετοχή και υπηρεσία (π.χ. διαμονή, υγειονομική περίθαλψη, συμβουλευτική) συμμετέχουν και σε ποιον τύπο χρηματοδότησης.

δ/υ

E15β. Πρέπει αυτές οι οντότητες ή οργανισμοί να αναφέρουν το μεταναστευτικό καθεστώς (ή την έλλειψη αυτού) πριν παρέχουν πρόσβαση σε μια υπηρεσία (π.χ. στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση) ή υπάρχει «ένα τείχος προστασίας» που επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα άτομα να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες χωρίς να φοβούνται ότι συλληφθούν;

δ/υ

E16. Εάν επί μακρόν διαμένων παράτυπος μετανάστης είναι θύμα ή μάρτυρας αδικήματος (π.χ. εργασιακή εκμετάλλευση, ενδοοικογενειακή βία κ.λπ.), υπάρχουν διαθέσιμα κανάλια «ασφαλούς αναφοράς»⁸ μεταξύ του ενδιαφερόμενων υπηκόων τρίτων χωρών και των δημόσιων αρχών για να αναφέρουν το συμβάν χωρίς να αποκαλύψουν την κατάσταση της παράτυπης διαμονής τους;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε εν συντομία το κανάλι/μηχανισμό αναφοράς:

Όσον αφορά αυτήν την κατάσταση όταν ένας μετανάστης είναι θύμα ή μάρτυρας αδικήματος, έχει το δικαίωμα να ενημερώνει τις Αρχές χωρίς να αποκαλύπτει την κατάσταση της παράτυπης διαμονής. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η εμπορία ανθρώπων, η ενδοοικογενειακή βία ή όταν ο μετανάστης δεν μπορεί να επιμεληθεί των υποθέσεών του για λόγους υγείας, θύματα εργατικών ατυχημάτων και άλλων ατυχημάτων που καλύπτονται από την ελληνική νομοθεσία, για όσο διάστημα η θεραπεία διαρκεί ή λαμβάνει σύνταξη για τον ίδιο λόγο, πάσχοντες από σοβαρά προβλήματα υγείας ή θύματα ρατσισμού. Σε αυτό το δικαίωμα δικαιούνται επίσης θύματα και βασικοί μάρτυρες εγκληματικών πράξεων, οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 187, 187α, 309 και 310 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα ή τιμωρούνται σε κακούργημα και διαπράττονται εις βάρος της ζωής, της υγείας, της σωματικής ακεραιότητας, περιουσία και προσωπική και σεξουαλική ελευθερία, υπό την προϋπόθεση ότι έχει διαταχθεί προκαταρκτική εξέταση ή ποινική δίωξη και η υπόθεση έχει περατωθεί ή έχει εκδοθεί οριστική απόφαση. Οι αρμόδιες αρχές κατά περίπτωση μπορούν ανά πάσα στιγμή να χορηγούν ανεξάρτητη άδεια διαμονής για λόγους συμπόνιας, ανθρωπιστικής ή άλλης αιτίας σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα στην ελληνική επικράτεια. Σε περίπτωση έκδοσης της παραπάνω άδειας διαμονής, δεν εκδίδεται απόφαση επιστροφής. Εάν η απόφαση επιστροφής έχει ήδη εκδοθεί, τότε ανακαλείται ή αναστέλλεται⁹ για περίοδο ίση με την περίοδο ισχύος της παραπάνω άδειας.

⁸ <https://www.compas.ox.ac.uk/project/safe-reporting-of-crime-for-victims-and-witnesses-with-irregular-migration-status-in-the-usa-and-europe/>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017H2338#>

E17. Υπάρχουν έργα ή προγράμματα υποβοηθούμενης εθελοντικής επιστροφής (AVR) που υλοποιούνται στο κράτος (Μέλος) σας που προβλέπουν επίσης συγκεκριμένη υποστήριξη για πρόσβαση σε υπηρεσίες [στο κράτος (Μέλος) υποδοχής, επομένως πριν από την αναχώρηση] για επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες;

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε (π.χ. λάβετε υπόψη τυχόν ειδικές προϋποθέσεις για πρόσβαση στη/ς υπηρεσία/ες):

Η εφαρμογή των υποβοηθούμενων εθελούσιων επιστροφών συμπεριλαμβανόμενων μέτρων επανένταξης (AVRR¹⁰) από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) Γραφείο Ελλάδας: Ποιος μπορεί να συμμετάσχει στο πρόγραμμα: 1) Υπήκοοι τρίτων χωρών που δεν έχουν ακόμη λάβει τελική αρνητική απόφαση σε σχέση με την αίτηση τους για παραμονή, νόμιμη διαμονή και/ή διεθνή προστασία που προβλέπεται γι' αυτούς σε ένα κράτος μέλος και μπορούν να επιλέξουν να κάνουν χρήση της δυνατότητας οικειοθελούς επιστροφής, 2) Υπήκοοι τρίτων χωρών που απολαύουν δικαιώματος παραμονής, νόμιμης διαμονής και/ή διεθνούς προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας 2011/95/ΕΕ ή προσωρινής προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας 2001/55/ΕΚ σε ένα κράτος μέλος, και οι οποίοι έχουν επιλέξει να κάνουν χρήση της δυνατότητας οικειοθελούς επιστροφής, 3) Υπήκοοι τρίτων χωρών παρόντων σε κράτος μέλος οι οποίοι δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις εισόδου ή παραμονής σε κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των υπηκόων τρίτων χωρών και των οποίων η απομάκρυνση έχει αναβληθεί σύμφωνα με το άρθρο 9 και το άρθρο 14 παράγραφος 1 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ. Ειδική μέριμνα λαμβάνεται για μετανάστες που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες συμπεριλαμβανομένων (αλλά όχι αποκλειστικά) των ασυνόδευτων ανηλίκων, ατόμων που χρήζουν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, μονογονεϊκών οικογενειών, θυμάτων trafficking, ηλικιωμένων κ.α. Ο ρόλος της Ελλάδας: Το γραφείο του ΔΟΜ στην Ελλάδα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον παγκόσμιο χάρτη των προγραμμάτων Εθελοντικής Επιστροφής κι Επανένταξης, δεδομένου ότι από το 2010 έχει βοηθήσει περισσότερους από 48.649 υπηκόους τρίτων χωρών να επιστρέψουν στην πατρίδα τους με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Παράλληλα, έχει στηρίξει πάνω από 8.250 επωφελούμενους να υλοποιήσουν εξατομικευμένα σχέδια επανένταξης και να δημιουργήσουν συνθήκες βιωσιμότητας για τους ίδιους και τις οικογένειές τους.

Ανοικτή Δομή Φιλοξενίας Αιτούντων Εθελούσιας Επιστροφής στην περιφέρεια Αττική (OCAVRR)¹¹: Ένα Ανοικτό Κέντρο φιλοξενίας για μετανάστες εγγεγραμμένους στο πρόγραμμα για την υποβοηθούμενη εθελούσια επιστροφή και επανένταξη εγκαθιδρύθηκε κοντά στο κέντρο της Αθήνας ώστε να προσφέρει διαμονή σε μετανάστες που είναι εγγεγραμμένοι στο πρόγραμμα Η εφαρμογή των υποβοηθούμενων εθελούσιων επιστροφών συμπεριλαμβανόμενων μέτρων επανένταξης και λειτουργία της Ανοικτής Δομής Φιλοξενίας Αιτούντων Εθελούσιας Επιστροφής στην περιφέρεια Αττικής (AVRR/OCAVRR) που υλοποιείται από τον ΔΟΜ Ελλάδας και δεν έχουν χώρο διαμονής μέχρι την επιστροφή τους. Οι μετανάστες επωφελούνται από: ένα ασφαλές μέρος διαμονής, γεύματα, εγκαταστάσεις, είδη υγιεινής και ρούχα, ιατρική περίθαλψη.

E18. Παρακαλώ παρέχετε, εάν υπάρχουν, επεξηγηματικές (και ανώνυμες) περιπτώσεις μέτρων που έχουν εγκριθεί από τις αρχές (α) σε κεντρικό, (β) περιφερειακό και (γ) τοπικό επίπεδο (π.χ. δήμοι) για την παροχή πρόσβασης σε υπηρεσίες (π.χ. διαμονή, υγεία κ.λπ.) - έως δύο παραδείγματα.

δ/υ

E19. Πραγματοποιήθηκε κάποια αλλαγή σε σχέση με την πρόσβαση για τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες σε κοινωνικές υπηρεσίες όπως περιγράφεται παραπάνω, ως συνέπεια των μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19;

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε παραπέμποντας σε όλα τα σχετικά θέματα και υπηρεσίες που καλύπτονται στο E10-E17.

δ/υ

E20. Υπάρχει διαθέσιμη έρευνα στο κράτος (Μέλος) σας σχετικά με τους παράτυπους μετανάστες που έχουν πρόσβαση σε δικαιώματα και υπηρεσίες που αναφέρονται παραπάνω (που διεξήχθη από σχετικές αρχές, ακαδημαϊκούς, ΜΚΟ κ.λπ.);

- Ναι
 Όχι

Εάν ναι, περιγράψτε τα κύρια ευρήματα και συμπεράσματα μιας τέτοιας έρευνας και δώστε πλήρη αναφορά της πηγής.

δ/υ

¹⁰ <http://greece.iom.int/el/h-εφαρμογή-των-υποβοηθούμενων-εθελούσιων-επιστροφών-συμπεριλαμβανόμενων-μέτρων-επανένταξης-και>

¹¹ https://greece.iom.int/sites/default/files/OCAVRR_English_Greek.pdf

Ενότητα 2.2.: Μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών

Αυτή η ενότητα θα επικεντρωθεί στη συνεργασία μεταξύ κεντρικών αρχών και περιφερειακών αρχών καθώς και δήμων για την εφαρμογή εθνικών πολιτικών για τη μακροπρόθεσμη παράτυπη μετανάστευση.

E21. Εφαρμόστηκαν συγκεκριμένα μέτρα (νομοθετικά, διοικητικά, πρακτικά) από τις κεντρικές αρχές για να βοηθήσουν τις περιφερειακές και τοπικές αρχές να προβλέψουν ή/και να ανταποκριθούν στην κατάσταση των επί μακρόν διαμενόντων παράτυπων μεταναστών στην επικράτειά τους;

Επιτήρηση και παρακολούθηση προσεγγίσεων σχετικά με τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες.

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη περιγραφή του/των (i) μέτρου (-ων). (ii) των προτεινόμενων αποτελεσμάτων και (iii) των εμπλεκόμενων οργανισμών (εθνικοί φορείς, πόλεις, επαγγελματίες κ.λπ.).

δ/υ

Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κεντρικών και τοπικών αρχών με τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες.

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη περιγραφή του/των (i) μέτρου (-ων). (ii) των προτεινόμενων αποτελεσμάτων και (iii) των εμπλεκόμενων οργανισμών (εθνικοί φορείς, πόλεις, επαγγελματίες κ.λπ.).

δ/υ

Καθοδήγηση ή οποιαδήποτε άλλη μορφή καθιερωμένης πρακτικής που διατίθεται στις περιφερειακές και τοπικές αρχές σχετικά με τον τρόπο παροχής βοήθειας στους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες. (π.χ. εκπαιδευτικές συνεδρίες, καθοδήγηση (π.χ. γραπτές οδηγίες ή κατευθύνσεις), άλλο)

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη περιγραφή του/των (i) μέτρου (-ων). (ii) των προτεινόμενων αποτελεσμάτων και (iii) των εμπλεκόμενων οργανισμών (εθνικοί φορείς, πόλεις, επαγγελματίες κ.λπ.).

δ/υ

Άλλο/α μέτρο/α

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη περιγραφή του/των (i) μέτρου (-ων). (ii) των προτεινόμενων αποτελεσμάτων και (iii) των εμπλεκόμενων οργανισμών (εθνικοί φορείς, πόλεις, επαγγελματίες κ.λπ.).

δ/υ

E22. Συμμετέχουν οι τοπικές αρχές στο κράτος Μέλος σας σε οριζόντια δίκτυα συνεργασίας (τοπικών αρχών) για την ανάπτυξη καλών πρακτικών ή/και προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της κατάστασης των επί μακρόν διαμένοντος παράτυπων μεταναστών;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, Παρακαλείσθε να δώσετε παραδείγματα.

δ/υ

E23. Δημοσιεύθηκαν μελέτες ή έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητα οποιουδήποτε από τα μέτρα που αναφέρονται στην E21;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, παρακαλούμε αναφέρετε τις πηγές και σύντομη περιγραφή των μελετών ή μέρος της έρευνας:

δ/υ

Ενότητα 2.3: Καλές Πρακτικές

E24. Ποιες είναι οι καλές πρακτικές σχετικά με τα μέτρα πολιτικής σχετικά με τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες; Για κάθε καλή πρακτική που αναφέρεται, περιγράψτε α) για ποιον είναι καλή πρακτική (υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, οργανισμός, άλλοι φορείς), β) γιατί θεωρείται καλή πρακτική και γ) εάν η εκτίμηση ότι αυτή είναι καλή πρακτική είναι με βάση τη συμβολή εμπειρογνομόνων (και αν ναι, ποιοι είναι οι εμπειρογνώμονες), έρευνες, εκθέσεις αξιολόγησης, ομάδες εστίασης ή από άλλες πηγές (παρακαλούμε αναφέρετε ποιες)

Παροχή υπηρεσιών (στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, άλλα μέτρα)

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εθνικών και τοπικών αρχών σχετικά με τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες.

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών;

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Άλλες καλές πρακτικές

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Ενότητα 3: Απαντήσεις για τον τερματισμό της μακροχρόνιας παράτυπης διαμονής

Αυτή η ενότητα θα επικεντρωθεί σε πολιτικές και καλές πρακτικές που εφαρμόζονται για την εξεύρεση προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση (και τον τερματισμό) του θέματος της μακροπρόθεσμης παράτυπης διαμονής. Αυτή η ενότητα στοχεύει στην έρευνα των εξής:

- Ποια μέτρα (π.χ. πολιτικές, πρακτικά εργαλεία, οδηγίες) εφαρμόστηκαν για τον τερματισμό παρατεταμένων καταστάσεων παράτυπης διαμονής;
- Δημοσιεύτηκαν μελέτες ή έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων;
- Ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις και οι καλές πρακτικές όσον αφορά την πολιτική σχετικά με τους επί μακρόν διαμένοντες παράτυπους μετανάστες;

E25. Ποιες επιλογές είναι διαθέσιμες στο κράτος μέλος σας για τον τερματισμό της μακροχρόνιας παράτυπης διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών (π.χ. επιστροφή, νομιμοποίηση παραμονής, άλλο); Ποιες έχουν προτεραιότητα;

Ο Υπουργός Εσωτερικών μπορεί κατ' εξαίρεση να χορηγεί μετά από γνώμη των Επιτροπών της παραγράφου 1 του άρθρου 134 του Ν.4251/2014 άδεια διαμονής διάρκειας ενός έτους σε πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ελλάδα και αποδεικνύουν ότι έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα. Αίτημα χορήγησης άδειας για εξαιρετικούς λόγους εξετάζεται μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος πολίτης τρίτης χώρας προσκομίζει: (α) θεώρηση εισόδου η οποία έχει χορηγηθεί από ελληνική προξενική αρχή τουλάχιστον τρία έτη πριν την υποβολή αίτησης ή (β) άδεια διαμονής, έστω και εάν αυτή έχει λήξει, (γ) διαβατήριο σε ισχύ, (δ) παράβολο ύψους 300 ευρώ, καθώς και (ε) έγγραφα που στοιχειοθετούν ότι έχουν αναπτύξει ιδιαίτερους δεσμούς με τη χώρα οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την παραμονή τους εντός της ελληνικής επικράτειας¹². Για τη διαπίστωση της συνδρομής ισχυρών δεσμών με τη χώρα συνεκτιμώνται ιδίως: (α) η πολύ καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας, (β) η φοίτηση σε ελληνικό σχολείο πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, του αιτούντος ή των τέκνων τους, (γ) το διάστημα διαμονής του στην Ελλάδα και κυρίως της νόμιμης, (δ) ο χρόνος τυχόν ασφάλισής του σε ελληνικό οργανισμό κύριας ασφάλισης και εκπλήρωσης φορολογικών υποχρεώσεων και (ε) ο συγγενικός δεσμός του με Έλληνα πολίτη ή ομογενή. Σε ιδιαίτερες εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορεί να παραπέμπονται από τον Υπουργό Εσωτερικών στις Επιτροπές της παραγράφου 1 του άρθρου 134 του παρόντος, αιτήσεις πολιτών τρίτων χωρών που δεν πληρούν τις οριζόμενες από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου προϋποθέσεις παραπομπής, οι οποίοι, με κίνδυνο της ζωής τους, προβαίνουν σε πράξεις κοινωνικής αρετής, προσφοράς και αλληλεγγύης που προάγουν τις αξίες του ανθρωπισμού.

¹²Ν. 4251/2014 Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις https://www.mfa.gr/images/docs/ethnikes_theoriseis/2015/metanast.pdf

Ενότητα 3.1. Μέτρα για την προώθηση επιστροφής ή αποθάρρυνσης παράτυπης διαμονής

E26. Ποια μέτρα για την προώθηση της επιστροφής ή την αποθάρρυνση της παράτυπης διαμονής εφαρμόζονται στο κράτος μέλος σας (κράτος) ειδικά για τους επί μακρόν παράτυπους μετανάστες (όπως προσδιορίζεται σε αυτήν τη μελέτη);

Π.χ. περιορισμένη πρόσβαση σε γενικές υπηρεσίες ή ειδικά προγράμματα που απευθύνονται σε υπηκόους τρίτων χωρών που βρίσκονται σε παρατεταμένη κατάσταση παράτυπης διαμονής, ειδικά μέτρα συνεργασίας μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών.

Παρακαλώ λάβετε υπόψη ότι διάφορα μέτρα που σχετίζονται άμεσα με την εφαρμογή μιας απόφασης επιστροφής, όπως προγράμματα AVR ή άλλα κίνητρα για επιστροφή, έχουν ήδη αποτυπωθεί σε πολλές άλλες μελέτες και συζητήσεις του EMN σε επίπεδο ομάδας εμπειρογνομόνων και δεν αποτελούν τον κύριο στόχο αυτής της μελέτης.

δ/υ

E27α. Ποιες είναι οι καλές πρακτικές που προσδιορίζονται στα κράτη μέλη σας για την προώθηση της επιστροφής ή την αποθάρρυνση της παράτυπης διαμονής για επί μακρόν παράτυπους μετανάστες που εντοπίζονται στο κράτος μέλος σας;

Για κάθε αναφερόμενη καλή πρακτική, περιγράψτε α) για ποιον είναι καλή πρακτική (υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, οργάνωση, μετανάστης, άλλοι φορείς), β) γιατί θεωρείται καλή πρακτική και γ) ποια είναι η πηγή της αναφοράς - π.χ με βάση στοιχεία από εμπειρογνώμονες, έρευνες, εκθέσεις αξιολόγησης ή από άλλες πηγές (παρακαλώ αναφέρετε ποιες)

δ/υ

E27β. Υπάρχει διαθέσιμη έρευνα στο κράτος (Μέλος) σας σχετικά με την προώθηση της επιστροφής ή την αποθάρρυνση της παράτυπης διαμονής (που διεξάγεται από αρμόδιες αρχές, ακαδημαϊκούς, ΜΚΟ κ.λπ.);

Ναι

Όχι

Εάν ναι, παρακαλώ περιγράψτε τα κύρια ευρήματα και συμπεράσματα μιας τέτοιας έρευνας και δώστε πλήρη αναφορά της πηγής.

Η εστιασμένη μελέτη είχε σκοπό να ενημερώσει τα Κράτη Μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τους τρόπους και τις μεθόδους προσέγγισης των παράτυπων μεταναστών, οι οποίοι δεν έρχονται σε επαφή με τις Αρχές, με σκοπό τη διάχυση πληροφοριών για τα Προγράμματα Εθελοντικής Επιστροφής στην Ελλάδα. Η ελληνική συμβολή περιλαμβάνει την περιγραφή της κατάστασης όσον αφορά τους δρώντες και τις πρακτικές προσέγγισης των παράτυπων μεταναστών, οι οποίοι δεν έρχονται σε επαφή με τις Αρχές, αλλά και τονίζει τις επιτυχημένες πρακτικές καθώς της αναγκαιότητα ενίσχυσής τους.

Grizis, V., Tsinisizelis, M., Fouskas, T., Karatrantos, T. and Mine F.-M. (2015). Dissemination of Information on Voluntary Return: How to Reach Irregular Migrants not in Contact with the Authorities. EMN Focused Study 2015. Athens: Center for Security Studies/Hellenic Ministry of Interior and Administrative Reconstruction/European Commission/European Migration Network. In English https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/12a_greece_report_study_information_voluntary_return_en_version.pdf In Greek https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/12b_greece_report_study_information_voluntary_return_gr_version.pdf

E28. Παρακαλείσθε να δώσετε ενδεικτικά παραδείγματα απαντήσεων ή/και καλών πρακτικών για την προώθηση της επιστροφής ή αποθάρρυνσης της παράτυπης διαμονής που έχουν υιοθετηθεί από τις αρχές (α) σε κεντρικό επίπεδο, (β) περιφερειακό ή/και (γ) σε τοπικό επίπεδο (π.χ. δήμοι) - έως δύο παραδείγματα, με τη μορφή ανώνυμων περιπτωσιολογικών μελετών μεμονωμένων επί μακρόν παράτυπων διαμενόντων μεταναστών:

δ/υ

Ενότητα 3.2: Νομιμοποίηση διαμονής κυρίως επί μακρόν παρατύπως διαμενόντων μεταναστών

E29. Υφίστανται επιλογές νομιμοποίησης της διαμονής είναι ανοιχτές ειδικά για επί μακρόν παρατύπως διαμένοντες μετανάστες κράτος μέλος σας;

Π.χ. μια ειδική κατάσταση/άδεια διαμονής για τη νομιμοποίηση της παραμονής επί μακρόν διαμενόντων μεταναστών (βλ. ενότητα 1); συγκεκριμένα συστήματα που θεσπίζονται σε εθνικό επίπεδο για τη νομιμοποίηση της παραμονής των επί μακρόν παρατύπως διαμενόντων μεταναστών; Ή αυτές οι επιλογές αποτελούν μέρος του συστήματος αδειών διαμονής που διατίθενται σε όλους τους μετανάστες;

Εάν ναι, εξηγήστε εν συντομία τα κριτήρια που εξετάστηκαν (π.χ. ένταξη στην αγορά εργασίας, διάρκεια παραμονής, γλωσσικές δεξιότητες, απουσία ποινικού μητρώου, κοινωνικοί και οικογενειακοί δεσμοί, είσοδος στη χώρα ως ανήλικος):

δ/υ

E30a. Ποιες είναι οι καλές πρακτικές που προσδιορίζονται στα κράτη μέλη σας όσον αφορά τη νομιμοποίηση της διαμονής; Για κάθε καλή πρακτική που αναφέρετε, παρακαλώ περιγράψτε α) για ποιον είναι καλή πρακτική (υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, εθνική ή τοπική αρχή, οργάνωση, μετανάστης, άλλοι φορείς), β) γιατί θεωρείται καλή πρακτική και γ) ποια είναι η πηγή της αναφοράς - π.χ. με βάση στοιχεία από εμπειρογνώμονες, έρευνες, εκθέσεις αξιολόγησης ή από άλλες πηγές (αναφέρατε ποιες).

δ/υ

E30β. Υπάρχει διαθέσιμη έρευνα στο κράτος (Μέλος) σας σχετικά με πρακτικές για τις επιλογές νομιμοποίησης της διαμονής που διατίθενται ειδικά σε παράτυπους μετανάστες (που διεξήχθησαν από αρμόδιες αρχές, ακαδημαϊκούς, ΜΚΟ κ.λπ.);

Ναι

Όχι

Εάν ναι, περιγράψτε τα κύρια ευρήματα και συμπεράσματα μιας τέτοιας έρευνας και δώστε πλήρη αναφορά της πηγής.

δ/υ

E31. Παρακαλείσθε να δώσετε ενδεικτικά παραδείγματα απαντήσεων και καλών πρακτικών που σχετίζονται με μέτρα νομιμοποίησης διαμονής που εγκρίθηκαν από τις αρχές (α) σε κεντρικό επίπεδο, (β) περιφερειακό ή/και (γ) σε τοπικό επίπεδο (π.χ. δήμοι) - έως δύο παραδείγματα, με τη μορφή ανώνυμων περιπτωσιολογικών μελετών μεμονωμένων επί μακρόν παρατύπως διαμενόντων μεταναστών:

δ/υ

Ενότητα 3.3: Μέτρα που λήφθηκαν για αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19

E32. Λήφθηκαν μέτρα για τον τερματισμό της κατάστασης των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών σε σχέση με την αντιμετώπιση και τις επιπτώσεις του COVID-19 (π.χ. νομιμοποίηση των εργαζομένων μεταναστών που απασχολούνται σε συγκεκριμένους τομείς); Παρακαλείσθε να περιγράψετε.

δ/υ

Ενότητα 4: Προκλήσεις και μελλοντικές δράσεις

E33. Ποιες είναι οι προκλήσεις όσον αφορά τα μέτρα πολιτικής που αφορούν τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες;

Στην Ελλάδα οι παράτυποι μετανάστες εγκλωβίζονται στον ανεπίσημο τομέα της οικονομίας ή αναζητώντας για την διαρκή ανατροφοδότησή της ένα φθηνότερο, μετακινούμενο, προσωρινό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό, εκτός των ελέγχων της εργασιακής νομοθεσίας και της φορολογίας, των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και της τήρησης των κανονισμών των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Στην Ελλάδα οι μετανάστες συγκεντρώνονται σε επισφαλείς, χαμηλού κύρους/χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, στη χειρωνακτική εργασία, στη γεωργία, στις κατασκευές, στη βιοτεχνία, στην οικιακή εργασία, στις υπηρεσίες εστίασης, ξενοδοχειακές, καθαριότητας, προσωπικής φροντίδας, στο πλανόδιο εμπόριο και σε εκμεταλλευτικές μορφές εργασίας. Στην Ελλάδα οι παράτυποι μετανάστες είναι ευάλωτοι αναφορικά με την υγεία και την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Το μεγαλύτερο μέρος των παράτυπων μεταναστών δεν είναι μόνο από χώρες των Βαλκανίων αλλά και από χώρες της Ασίας και της Αφρικής, με ένα εντελώς διαφορετικό επιδημιολογικό προφίλ από εκείνο των Ελλήνων και άλλων Ευρωπαίων ενέχοντας υψηλούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία δεδομένης της κατάστασης διαβίωσης και εργασίας τους, τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και στην Ελλάδα. Κρίνεται επιτακτική η εφαρμογή προληπτικών εμβολιασμών και προληπτικών και τακτικών ιατρικών εξετάσεων στους παράτυπους μετανάστες δεδομένου του ότι οι παράτυποι μετανάστες δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, με εξαίρεση τα έκτακτα περιστατικά, τους ανηλικούς, τους ασθενείς λοίμωξης HIV ή άλλων λοιμωδών νοσημάτων. Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα κατάσταση λόγω του νέου κορονοϊού SARS-CoV-2 (COVID-19)¹³.

Για κάθε πρόκληση που αναφέρετε, περιγράψτε α) για ποιον αποτελεί πρόκληση (υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, οργανισμός, άλλοι φορείς), β) γιατί θεωρείται πρόκληση και γ) εάν η εκτίμηση ότι πρόκειται για πρόκληση βασίζεται σε στοιχεία από εμπειρογνώμονες (και αν ναι, ποιοι είναι εμπειρογνώμονες), έρευνες, εκθέσεις αξιολόγησης, ομάδες εστίασης ή από άλλες πηγές (αναφέρατε ποιες).

Παροχή υπηρεσιών (π.χ. στέγαση, υγειονομική περίθαλψη κ.λπ.).

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

Βλ. E33.

Προκλήσεις ανταλλαγής πληροφοριών ή/και συνεργασίας μεταξύ εθνικών και τοπικών αρχών σχετικά με επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες.

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Προκλήσεις ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ κρατών μελών;

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

Άλλες προκλήσεις (π.χ. άλλα μέτρα που αναφέρονται στην ενότητα 3).

Παρακαλείσθε να δώσετε μια σύντομη εξήγηση:

δ/υ

E34. Ποιες είναι οι προκλήσεις όσον αφορά τα μέτρα πολιτικής σχετικά με τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες που συνδέονται συγκεκριμένα με την αντιμετώπιση και τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19;

δ/υ

E35. Ποιες είναι οι προκλήσεις της προώθησης της επιστροφής ή της αποθάρρυνσης της παράτυπης διαμονής όσον αφορά τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες; Παρακαλώ περιγράψτε τυχόν πρόσθετες προκλήσεις που συνδέονται ειδικά με την αντιμετώπιση και τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19;

δ/υ

E36. Ποιες είναι οι προκλήσεις σχετικά με τις επιλογές νομιμοποίησης της διαμονής που διατίθενται στους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες; Παρακαλώ περιγράψτε τυχόν πρόσθετες προκλήσεις που συνδέονται ειδικά με την αντιμετώπιση και τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19;

δ/υ

¹³ European Commission (2017). Communication on a more effective return policy in the EU – a renewed action plan and Recommendation (EU) 2017/432 on making returns more effective when implementing the Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council, COM (2017)200. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:32008L0115> Φούσκας, Θ. (2014). «Οι Κοινωνικές Επιπτώσεις της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα του 21ου αιώνα», Επιθεώρηση Μεταναστευτικού Δικαίου, 13(2-3):284-297. Fundamental Rights Agency (2017). Fundamental rights of migrants in an irregular situation who are not removed. Fundamental Rights Agency <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/fundamental-rights-migrants-irregular-situation-who-are-not-removed> Hatzopoulos, V., Fouskas, T., Pechlidi, G., DeMaio, A. and Novak, C., (2017). The Effectiveness of Return in EU Member States: Challenges and Good Practices Linked to EU Rules and Standards. Athens: European Public Law Organization (EPLO)/Hellenic Ministry for Migration Policy/European Commission/European Migration Network. In English <http://emn.immigration.gov.gr/en/repository/send/27-2017/56-2rd-focused-study-2017-el-the-effectiveness-of-return-in-eu-member-states> In Greek <http://emn.immigration.gov.gr/el/meletes/send/26-2017/55-2i-meleti-edm-i-epistroti-ton-paranomon-metanaston-os-apotelesmatiki-methodos-antimetopisis-tou-fainomenou-prokliseis-kai-veltises-praktikes-amesa-syndedemenes-me-tous-kanones-tis-ee>. Spencer, S. and Triandafyllidou, A. (2020). Migrants with Irregular Status in Europe. Evolving Conceptual and Policy Challenges Cham, Switzerland: Springer. Triandafyllidou, A. and Maroukis, T. (2012). Migrant Smuggling Irregular Migration from Asia and Africa to Europe. London: Palgrave.

E37. Σύμφωνα με τους (κεντρικούς και/ή τοπικούς) φορείς στο κράτος (Μέλος) σας, ποιες ενέργειες θα μπορούσαν να αναληφθούν σε επίπεδο ΕΕ για να υποστηρίξουν τα κράτη (Μέλη) να συνεργαστούν αποτελεσματικά και να ξεπεράσουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τους επί μακρόν παράτυπα διαμένοντες μετανάστες;

Για κάθε προτεινόμενη βελτίωση που αναφέρετε, παρακαλώ περιγράψτε α) σε ποιον απευθύνεται αυτή η πρόταση (υπεύθυνος χάραξης πολιτικής, οργανισμός, άλλοι φορείς), β) γιατί θεωρείται πρόταση και γ) εάν η εκτίμηση ότι πρόκειται για προτεινόμενη βελτίωση βασίζεται σε στοιχεία από εμπειρογνώμονες (και αν ναι, ποιοι είναι οι εμπειρογνώμονες), έρευνες, εκθέσεις αξιολόγησης, ομάδες εστίασης ή από άλλες πηγές (αναφέρατε ποιες).

Το ζήτημα της παράτυπης μετανάστευσης μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ένταξης με βάση τις ανάγκες του κράτους και τα χαρακτηριστικά του παράτυπα διαμένοντος μεταναστευτικού πληθυσμού, σε συνδυασμό με μια πραγματιστική κοινή πολιτική επιστροφών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η επίτευξη και ουσιαστική εφαρμογή ευρωπαϊκών συμφωνιών επανεισδοχής με τρίτες χώρες, χωρίς να θίγεται το ευρωπαϊκό δίκαιο και κεκτημένο, αποτελεί ένα θέμα στο οποίο η ΕΕ και τα Κράτη Μέλη της θα πρέπει να επικεντρωθούν πιο αποτελεσματικά στο μέλλον¹⁴.

¹⁴ Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Ενότητα 5: Συμπεράσματα

Αυτή η ενότητα της Συνθετικής Έκθεσης θα εξάγει συμπεράσματα σχετικά με τις υπάρχουσες πολιτικές, πρακτικές και νομολογία των κρατών μελών που σχετίζονται με τους επί μακρόν παράτυπα διαμενόντες μετανάστες.

E38. Όσον αφορά τους στόχους αυτής της μελέτης (πολιτικές για την αντιμετώπιση των επί μακρόν διαμενόντων παράτυπων μεταναστών), ποια συμπεράσματα θα εξάγατε από τα ευρήματά σας που ευρέθησαν κατά τη διαμόρφωση της εθνικής σας συνεισφοράς;

Αναφορικά με την πρωταρχική ερευνητική ερώτηση, παρακαλώ επεξεργαστείτε τα συμπεράσματά σας, επισημαίνοντας τη συνάφεια των ευρημάτων σας σε σχέση με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής (σε επίπεδο εθνικό ή/και ΕΕ). Μπορείτε να καλύψετε τα ακόλουθα σημεία:

- Το μέγεθος του προβλήματος των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών στη χώρα σας
- Τα πιο επίκαιρα ζητήματα που εγείρονται στον πολιτικό και πολιτικό διάλογο σχετικά με την κατάσταση των επί μακρόν παράτυπα διαμενόντων μεταναστών
- Οι κύριες ανησυχίες και ζητήματα που σχετίζονται με την παροχή πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες σε επί μακρόν παράτυπα διαμενόντες μετανάστες
- Οι κύριες ανησυχίες και ζητήματα που σχετίζονται με μέτρα εφαρμογής για τον τερματισμό παρατεταμένων καταστάσεων παράτυπης διαμονής

Η ροή παράτυπων μεταναστών που εισέρχονται στην ΕΕ έφτασε σε άνευ προηγουμένου επίπεδα κατά τη διάρκεια του 2015, παρέμεινε υψηλή το 2016 σταθερά αυξανόμενη κατά τα επόμενα έτη. Το 2016, τα κράτη μέλη της ΕΕ ανέφεραν νέες αφίξεις παράτυπων μεταναστών από την Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία, πολλές από τις οποίες στράφηκαν σε εγκληματικά δίκτυα διακινητών. Η φτώχεια και εξαθλίωση, η κοινωνική και πολιτική αστάθεια, καθώς και η περιορισμένη διαθεσιμότητα νόμιμων οδών μετανάστευσης, ωθούν και εγκλωβίζουν τους δυνητικούς μετανάστες/μετανάστριες σε εγκληματικά δίκτυα για να διευκολύνουν την μη εξουσιοδοτημένη είσοδο, διέλευση ή διαμονή τους στην ΕΕ. Το ταξίδι στην ΕΕ μπορεί να είναι εξαιρετικά επικίνδυνο και οι διακινητές εκθέτουν συχνά τους μετανάστες σε απειλητικούς για τη ζωή κινδύνους και βία. Η απώλεια ζωών στη Μεσόγειο καταδεικνύει την ανάγκη για μια αποφασιστική και επείγουσα αντίδραση από την ΕΕ¹⁵.

Η Ελλάδα έρχεται πρώτη μεταξύ των 21 χωρών-μελών του ΟΟΣΑ καθώς το 24% του ΑΕΠ της χώρας διαμορφώνεται από την ανεπίσημη οικονομία. Η χώρα διαθέτει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά ανασφάλιστων εργαζομένων (37.3%) και το υψηλότερο ποσοστό παράτυπων μεταναστών εργαζομένων (4.4%) στον κόσμο¹⁶. Η ανεπίσημη απασχόληση μπορεί να παρέχει ένα είδος «μαξιλαριού» για τους παράτυπους μετανάστες εργαζομένους οι οποίοι δεν μπορούν να βρουν μια θέση εργασίας στην επίσημη οικονομία, λόγω του παράτυπου καθεστώτος τους. Εντούτοις, η ανεπίσημη απασχόληση έχει επιπτώσεις, τόσο στους ίδιους τους εργαζομένους, όσο και στα δημόσια έσοδα δεδομένου ότι οι εργοδότες δεν συμβάλλουν στα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης. Αυτό το οποίο διαπιστώνεται είναι, αφενός, η αντιμετώπιση του μετανάστη ως αποδιοπομπαίου τράγου για την οικονομική και εργασιακή κρίση που μαστιάζει τις χώρες ενώ ταυτόχρονα καταστρατηγούνται τα κοινωνικά, εργασιακά και πολιτικά δικαιώματά του, και αφετέρου, παράλληλα με τη ζήτηση για φθηνό εργατικό δυναμικό στην παράτυπη οικονομία, εμφανίζονται σύγχρονες μορφές καταναγκαστικής εργασίας και δουλείας. Ο καταμερισμός εργασίας στην Ελλάδα ζητά, ωθεί και εγκλωβίζει τους παράτυπους μετανάστες στη μισθωτή εργασία και στην επισφαλή, χαμηλού κύρους/χαμηλά αμειβόμενη εργασία, διακρίνοντας τους βάσει φύλου, φυλής, εθνικότητας, θρησκείας και τρόπου εισόδου στην χώρα. Η εργασία και η απασχόληση των μεταναστών σε επισφαλείς, χαμηλού κύρους/χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, είναι υπεύθυνες για: τη δημιουργία ατομικιστικών συμπεριφορών αντιλήψεων και στάσεων ως προς τον εαυτό τους και τους άλλους στην ελληνική κοινωνία, την αναζήτηση περιθωριακών ή άτυπων μορφών ασφάλειας και της συλλογικής συνοχής, τον σημαντικό περιορισμό του ενδιαφέροντος των μεταναστών για διεκδίκηση, ανάκτηση και προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων τους²⁶ και την πλήρη αποξένωση τους από συλλογικότητες, ενώσεις εργαζομένων, κοινότητες και δίκτυα αλληλεγγύης.

Προκειμένου να αποφευχθεί η εκμετάλλευση των παράτυπων μεταναστών από εγκληματικά δίκτυα και να μειωθούν τα κίνητρα για παράτυπη μετανάστευση, τόσο η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση όσο και η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια χαρακτήρισαν την καταπολέμηση του διακίνηση παράτυπων μεταναστών ως προτεραιότητα. Τα εγκληματικά δίκτυα μπορούν να διευκολύνουν την παράτυπη διαμονή, μεταξύ άλλων μέσω της παραγωγής και της προμήθειας πλαστών εγγράφων. Οι μετανάστες σε παράτυπο καθεστώς είναι περισσότερο ευάλωτοι στην επισφαλή, χαμηλού κύρους/χαμηλά αμειβόμενη εργασία και σε άλλες μορφές εκμεταλεωτικής εργασίας. Η εμπορία ανθρώπων είναι ένα αλληλένδετο έγκλημα, για το οποίο η ΕΕ έχει θεσπίσει αυστηρότερους κανόνες για την καταπολέμηση των εγκληματιών που εμπλέκονται σε αυτό. Οι κανόνες της ΕΕ διασφαλίζουν επίσης ότι τα θύματα της εμπορίας έχουν πρόσβαση σε βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας προσωρινής διαμονής στην ΕΕ όταν συνεργάζονται με τις αρχές επιβολής του νόμου ή, για τα κράτη μέλη που το προβλέπουν, ανεξάρτητα από τη συνεργασία τους.

Μια ανθρωπινή και αποτελεσματική πολιτική επιστροφής - σύμφωνα με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και βασίζεται στην αρχή της προτίμησης της εθελοντικής επιστροφής είναι απαραίτητη για μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη μεταναστευτική πολιτική.

¹⁵ European Commission (2021). Irregular Migration and Return. Brussels: European Commission https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy_en

¹⁶ Schneider F. and Williams, C. (2013). The Shadow Economy. London: IEA, 52-96. <http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/IEA%20Shadow%20Economy%20web%20rev%207.6.13.pdf>

Βιβλιογραφία

- European Commission (2021). Irregular Migration and Return. Brussels: European Commission https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy_en
- European Commission (2017). Communication on a more effective return policy in the EU – a renewed action plan and Recommendation (EU) 2017/432 on making returns more effective when implementing the Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council, COM (2017)200. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX:32008L0115>
- Fundamental Rights Agency (2017). Fundamental rights of migrants in an irregular situation who are not removed. Fundamental Rights Agency <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/fundamental-rights-migrants-irregular-situation-who-are-not-removed>
- Φούσκας, Θ. (2014). «Οι Κοινωνικές Επιπτώσεις της Παράτυπης Μετανάστευσης στην Ελλάδα του 21ου αιώνα», Επιθεώρηση Μεταναστευτικού Δικαίου, 13(2-3):284-297.
- Grizis, V., Tsinisizelis, M., Fouskas, T., Karatrantos, T. and Mine F.-M. (2015). Dissemination of Information on Voluntary Return: How to Reach Irregular Migrants not in Contact with the Authorities. EMN Focused Study 2015. Athens: Center for Security Studies/Hellenic Ministry of Interior and Administrative Reconstruction/European Commission/European Migration Network. In English https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/12a_greece_report_study_information_voluntary_return_en_version.pdf In Greek https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/12b_greece_report_study_information_voluntary_return_gr_version.pdf
- Hatzopoulos, V., Fouskas, T., Pechlidi, G., DeMaio, A. and Novak, C., (2017). The Effectiveness of Return in EU Member States: Challenges and Good Practices Linked to EU Rules and Standards. Athens: European Public Law Organization (EPLO)/Hellenic Ministry for Migration Policy/European Commission/European Migration Network. In English <http://emn.immigration.gov.gr/en/repository/send/27-2017/56-2rd-focused-study-2017-el-the-effectiveness-of-return-in-eu-member-states> In Greek <http://emn.immigration.gov.gr/el/meletes/send/26-2017/55-2i-meleti-edm-i-epistrofi-ton-paranomon-metanaston-os-apotelesmatiki-methodos-antimetopisis-tou-fainomenou-prokliseis-kai-veltises-praktikes-amesa-syndedemenes-me-tous-kanones-tis-ee>.
- Schneider F. and Williams, C. (2013). The Shadow Economy. London: IEA, 52-96. <http://www.iea.org/sites/default/files/publications/files/IEA%20Shadow%20Economy%20web%20rev%207.6.13.pdf>
- Spencer, S. and Triandafyllidou, A. (2020). Migrants with Irregular Status in Europe. Evolving Conceptual and Policy Challenges Cham, Switzerland: Springer.
- Triandafyllidou, A. and Maroukis, T. (2012). Migrant Smuggling Irregular Migration from Asia and Africa to Europe. London: Palgrave.

